

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ “НАЗВИ ЖИТЛА ЛЮДИНИ” В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Н.О. Зуєнко, кандидат педагогічних наук
А.М. Монашненко, викладач

Описано семантичне поле “назви житла людини”. Охарактеризовано структуру термінологічного поля назв житла людини в англійській мові. Виявлено вікову належність розглянутих термінів.

Термінологічне поле, семантичне поле, назви житла людини.

Бурхливе зростання науково-технічних знань позначені на тому, що понад 90 % нових слів, які з'являються в сучасних мовах становить спеціальна лексика. У результаті надзвичайно швидкого зростання потоків наукової та виробничої інформації і реального розширення міжнародних контактів різко збільшується кількість нових термінів. Наприклад, одна з найдавніших термінологій – архітектурно-будівельна – в середині ХІХ ст. налічувала 15–20 тис. термінів, а на початку ХХ століття – 30–35 тис., на початку 70-х років – близько 150 000, а нині – 250 000 термінів [2, с. 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом особливої актуальності набуває опис і аналіз спеціальної науково-технічної лексики різних областей знань, що відбивається в дослідженнях термінологічної лексики різноманітних галузей знань: архітектурній термінології (Донскова І.І., Клепальченко І.А., Козирєва О.А., Миронова О.Є.), військовій і військово-технічній термінології (Нелюбин Л.Л.), термінології курортології (Радкевич О.С.), термінології холодної зброї (Ільченко Є.В.), а також економічній термінології (Аксютенко Л.Г.). Підвищений інтерес до питань спеціальної номінації пояснюється зростаючою роллю термінології, її стандартизації та впорядкування. Задля досягнення єдиного позначення й розуміння сутностей і процесів навколишнього світу, а також з метою найбільшої ефективності діяльності фахівців у різних сферах науки і виробництва, розробляють питання уніфікації та гармонізації термінології.

Мета дослідження – вивчення структури термінополя, лексичним наповненням якого є група термінів, пов'язаних з типологією житлових будівель і приміщень в англійській мові.

Виклад основного матеріалу. Це термінополе, загальновідомі й конкретні денотати якого описують будинок і житло людини в різні історичні періоди, є одним з найдавніших у мові, і довга історія його розвитку дає змогу здійснити глибокий діахронічний аналіз. Поняття “будинок” – одне з найважливіших понять у мові будь-якого народу і є одним з основних визначальних компонентів розвитку будь-якої культури.

Розглянемо відібрані лексичні одиниці з погляду їх форми та структурних особливостей. Аналіз структури лексичних одиниць є важливим компонентом лексичних і термінологічних досліджень. Досліджуючи структуру лексичних одиниць, можна зробити висновки про вік розглянутої термінології, її суміжності з іншими термінологіями та областю буденних знань, виявити деякі закономірності процесу терміносвіти, і, тим самим, зробити певний внесок у розвиток теоретичних основ термінознавства, лексикології та лексикографії.

Слід звернути увагу на те, що в більш давніх термінологічних системах основу становлять терміни, які складаються не з одного слова. А значно молодших системах спостерігається перевага дво- і багатослівних термінів – вони, у ряді випадків, набагато зручніші за однослівні, оскільки на ранніх стадіях формування системи багатослівні терміни дають змогу з більшим ступенем наочності показати становлення окремих понять.

З точки зору форми терміни поділяють на терміни-слова (однослівні терміни) і терміни-словосполучення (термінологічні словосполучення). У сучасному термінознавстві та лексикології однослівні одиниці досліджуваного матеріалу можна поділити на три основні структурні типи:

- 1) кореневі або прості;
- 2) афіксальні (що складаються з кореня і, щонайменше, одного афікса);
- 3) складні (що мають у своєму складі більше ніж одну кореневу морфему) [2, с. 64].

Під простими або кореневими словами (*primary words*) традиційно розуміють однослівні лексичні одиниці, основа яких збігається з коренем, тобто такі слова, у складі яких неможливо виокремити будь-які афіксальні або з'єднувальні елементи. До цього структурного типу в англійському матеріалі, поданому в роботі, належить така кількість слів:

- у лексико-семантичній групі (ЛСГ) термінів поля “назви житла” подано 31 лексичну одиницю, простими з яких є 17 слів, наприклад: “*abode*”, “*castle*”, “*chalet*”, “*citadel*”, “*demesne*”, “*estate*”, “*home*”, “*house*”, “*hut*”, “*palace*”.

Афіксальними словами називають однослівні лексичні одиниці, які містять у собі корінь і афікси. Ми дотримуємося визначення С. В. Гриньова, який вважає термін “афіксальні слова”, точнішим, ніж “похідні слова”, оскільки останній тісно пов'язаний зі словопоходженням, що призводить до змішування аспектів структури слова і словопоходження і тим самим ускладнює розуміння відповідних понять [3, с. 60 – 61].

Афіксом вважають морфему, що виокремлюється в складі словоформи і називається відносно афікса, базою, і, залежно від положення - на початку, – в середині або кінці слова називається пре-, ін- або суфіксом [3, с. 61].

У досліджуваному англійському матеріалі термінів ЛСГ “назви житла” виявили 6 афіксальних лексичних одиниць. Необхідно додати, що всі 6 лексичних одиниць є суффіксальними (“*bower*”, “*cantonments*”, “*manor*”, “*mansion*”, “*housing*”, “*ranchette*”). Термінів, що мають префікси, інфікси, префікси і суфікси, не було виявлено.

Під час проведення аналізу термінів цієї ЛСГ питання наявності або відсутності суфікса у деяких з них видався спірним і потребував детальнішого розгляду. Наприклад, чи слід виділяти суфікси в словах “*cantonment*” і “*ranchette*” або вважати їх простими (кореневими) словами через їх невелике поширення. На підставі того, що аналогом слову “*ranchette*” може служити “*villaette*”, а однокорінним словом до “*cantonment*” є “*canton*”, то ці лексичні одиниці можна віднести до суффіксальних.

У процесі дослідження було виявлено, що найпродуктивнішим суфіксом при утворенні афіксальних слів у цих трьох лексико-семантичних групах є суфікс *-ing*, що має англійське походження і позначає процес: “*housing*”, “*building*”, “*lodging*”.

Складне слово – це лексична одиниця мови, утворена шляхом об'єднання в одне ціле кількох слів, одним з ознак якого є його морфологічний склад [5, с. 75].

Усі складні слова в розглянутій групі є двоскладовими. Багато з них – це форми, близькі до словосполучення і складаються з двох компонентів: “*lodging-house*” – “*lodging house*”, “*loghouse*” – “*log house*”, “*long-house*” – “*long house*”.

Варто зауважити, що написання деякої частини складних слів через дефіс є спірним. Наприклад, такі терміни, як “*lodging-house*”, “*loghouse*”, “*long-house*” у деяких виданнях можна знайти як словосполучення: “*lodging house*”, “*log house*”, “*long house*”, що виражає різний ступінь неподільності частин такого роду слів.

У ЛСГ “назви житла” було виявлено 8 складних слів (“*long-house*”, “*log-house*”, “*lodging-house*”, “*farm-house*”, “*flathouse*”, “*skyscraper*”).

Складні слова аналізованої ЛСГ є двоскладовими (двокомпонентними), що є типовим для англійського словотворення. Необхідно проаналізувати моделі, за якими створено складні слова в ЛСГ “назви житла”.

На думку Л. Блумфільда, всі складні слова поділяються на синтаксичні та асинтаксичні. До перших належать такі складні слова, в яких порядок проходження компонентів збігається з порядком слів у синтаксичних словосполученнях (“*long-house*”), до других – такі складні слова, в яких компоненти знаходяться в комбінаціях, неможливих для синтаксису цієї мови (“*skylight*”). Як приклад такої асинтаксичної моделі є модель N + N, оскільки два іменники в одній і тій самій формі не можуть створювати словосполучення:

N + N “*farm-house*” (“*farmhouse*”), “*wallpaper*”, “*flat-house*” (“*flathouse*”), “*skylight*”, “*manor-house*” (“*manorhouse*”).

Це ендоцентрична модель, тому що слова, утворені з цієї моделі, є іменниками. У сучасній англійській мові дедалі частіше складні слова моделі N + N з підрядним зв'язком пишуть разом (“*farmhouse*”), чим підкреслюється їх семантична монолітність. Слова цієї моделі показують велику здатність до подальшого словотворення, що може іноді виражатися в їх конвертованості в дієслова.

Іншою ендоцентричною моделлю є й синтаксична модель Adj + N. У цій моделі розташування компонентів збігається з розташуванням елементів в словосполученні: “*long-house*”.

Щодо ендоцентричної, асинтаксичної моделі G + N, то її застосовують для утворення великої кількості слів, в яких другий компонент позначає предмет (приміщення), а перший характеризує його з точки зору дії, для виконання якого призначений цей предмет (приміщення): “*lodging-house*”.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дані показують, що в англійських однослівних лексичних одиницях переважають прості (кореневі) терміни (17), які становлять понад половини від усього складу лексики. Переважання монологічних термінів свідчить про те, що досліджувана термінологія належить до однієї з найдавніших областей знань.

Список літератури

1. Арнольд И.В. Лексико-семантическое поле в языке и тематическая сетка текста / Арнольд И.В. // Семантика. Стилистика. Интертекстуальность: Сб.ст. / Науч. ред. П.Е. Бухаркин. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1999. – С.250 – 259.
2. Гринев С.В. Введение в терминоведение / С.В. Гринев. – М.: МГУ, 1993. – 309 с.
3. Денисова С.П. Типология категорій лексичної семантики / С.П. Денисова. – К.: Вид-во Київського держ. лінгвістичного ун-ту, 1996. – 294 с.

4. Левицький А.Е. Порівняльна типологія російської та англійської мов: Навч. посіб. / А.Е. Левицький, Л.Л. Славова. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2005. – 204 с.

5. Сравнительная типология / [Нелюбин Л.Л., Бухтиярова С.А., Гаркуша Л.Г., Филиппова И.Н.] ; под ред. проф. Л.Л. Нелюбина. – М.: Изд-во МГОУ, 2004. – 204 с.

Описано семантическое поле «названия жилищ человека». Охарактеризована структура данного терминологического поля. Выявлена возрастная принадлежность рассматриваемых терминов.

Терминологическое поле, семантическое поле, названия жилищ человека.

The article describes the semantic field of "names of human dwellings". The structure of this terminological field is researched. The age belonging of the reviewed terms was considered.

Terminological field, semantic field, the names of human dwellings.

УДК 81:45

ВНУТРІШНЯ ФОРМА ТЕРМІНА ТА ДИСКУРС

А.Д. Олійник, кандидат філологічних наук

Розглянуто проблеми внутрішньої форми наукових термінів з проекцією на специфіку дискурсу. Наведено різні визначення дискурсу, запропоновані вітчизняними та зарубіжними лінгвістами. Підкреслено відмінність між поняттями «дискурс» і «текст». Проаналізовано роль і місце термінологічних одиниць у дискурсі, розглянуто внутрішню форму деяких економічних термінів.

Дискурс, внутрішня форма, прагмалінгвістика, зв'язний текст.

Дискурс – явище, відносно нове у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. З лінгвістикою тексту тісно пов'язане вчення про дискурс (від фр. *discours* «мовлення»), тобто акт усного чи письмового, монологічного чи діалогічного мовлення в сукупності його прагматичних, соціокультурних, психологічних та інших чинників; мовлення як